

Verenigde Staten vs. België, de Juryrechtspraak onder de
loep genomen.

Simone van Esch
ANR 304542
Universiteit van Tilburg
April 2004

1. Inleiding

De buurman en de wereldmacht. Beide kennen ze een jurysysteem dat voor Nederland vreemd is. Om tot een goed begrip van de juryrechtspraak te komen heb ik beide landen onder de loep genomen. Allereerst een definitie van het begrip zoals bedoeld in deze vergelijking: Juryrechtspraak is een vorm van rechtspraak waarbij burgers uitspraak doen over de schuldvraag in een proces. Daarnaast bestaat in sommige landen het systeem dat juryleden na vaststelling van de beschuldiging in samenspraak met de rechter de strafmaat bepalen. De jury bestaat niet overal uit leken¹, ook mensen met een juridisch gerelateerd beroep kunnen deelnemen aan een jury.² Er zijn diverse verschillen waarneembaar tussen de systemen van België en de Verenigde Staten, maar er zijn natuurlijk ook overeenkomsten. Alvorens ik de verschillen ga bespreken tussen het systeem in de Verenigde Staten en in België, zal ik in hoofdstuk 2 eerst uiteenzetten wat het systeem in de V.S. inhoudt, om in hoofdstuk 3 het systeem van België te bespreken. In hoofdstuk 4 zal ik me bezig houden met de overeenkomsten en verschillen tussen beide systemen. In hoofdstuk 5 zal ik vervolgens de parallel trekken met de redenen waarom Nederland géén jurysysteem kent om in hoofdstuk 6 mijn conclusie over beide systemen uiteenzetten.

2. Het systeem in de Verenigde Staten

In de Onafhankelijkheidsverklaring van 1776 werd kritiek op de Britse koning geuit voor het ontzeggen van het recht op juryrechtspraak. In 1787 volgde de eerste opzet van de constitutie, waarin het recht op een jury voorgoed werd vastgelegd. Art. III sectie 2 U.S. Constitution garandeert verdachten en gedaagden in straf- en civiele zaken het recht op een onafhankelijke jury. In de Bill of Rights van 1791 werd het recht op een jury nogmaals bevestigd (5^e, 6^e en 7^e amendement) Het 6^e amendement vormt hierbij de kern van de juryrechtspraak, maar is een zeer abstract artikel: ‘This guarantee is abstract and contains no reference to the proper size, decision rule, or selection procedure: “In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right to a speedy and public trial, by an impartial jury of the State and District wherein the crime shall have been

¹ In Nederlandse woordenboeken wordt er echter vanuit gegaan dat het gaat om een college van leken dat de schuldvraag moet beantwoorden of de rechter moet adviseren. (Van Dale, Hedendaags Nederlands)

² Niet alle staten in de V.S. kennen een systeem van automatische uitzondering van de jury-plicht. New York kent het systeem van automatische uitzonderingen niet meer sinds 1996. Ook North Carolina kent een dergelijk systeem.

committed, which District shall been previously ascertained by law, and to be informed of the nature and cause of the accusation....”³ Het resultaat van hiervan is, dat in verschillende staten in Amerika verschillende jurysystemen gehanteerd worden. De jury wordt gekozen uit een doorsnee van de bevolking van de bewuste staat. Alle burgers die in staat zijn om in een jury zitting te nemen zijn hiertoe verplicht en worden door de staat of werkgever gecompenseerd. De juryleden dienen minimaal 18 jaar te zijn, moeten Amerikaans staatsburger en inwoner zijn van de behandelende staat, kunnen communiceren in het Engels en hebben geen strafblad. Het eerste gedeelte van de jury selectie staat bekend als het proces van “voire dire”, hierbij worden de juryleden geselecteerd en ontstaat er een jury met een minimum van 6 en een maximum van 12 juryleden, afhankelijk van het soort zaak en de behandelende staat en met maximaal 6 reserve juryleden. Na de selectieprocedure volgt binnen 24 uur de aanvang van het werkelijke proces. Alle juryleden (tot een maximum van 18) wonen het proces bij. De reserve juryleden hebben echter geen stem in de vaststelling van de uitspraak van de jury zolang zij niet nodig zijn. Zowel de verdediging als het openbaar ministerie kunnen juryleden wraken, het aantal te wraken juryleden is bij wet bepaald en afhankelijk van het soort zaak en de staat waarin het proces gehouden wordt. De reden om met een jurysysteem te werken is tweeledig. Enerzijds wordt onafhankelijke rechtspraak bevorderd doordat vooraf niet bekend is wie uiteindelijk gaat beslissen over een zaak. Anderzijds wordt gesteld dat de uitspraak gedaan wordt volgens de wil van het volk. De jury bestaat immers uit een doorsnee van de bevolking en de gemeenschap is uiteindelijk degene die de schuld of onschuld kan bepalen, het draagvlak van uitspraken wordt daardoor veel groter geacht. De bescherming van de burger tegen onpartijdige rechtspraak is vastgesteld in *Duncan vs. Louisiana* (1968) “We would not assert, however, that every criminal trial - or any particular trial - held before a judge alone is unfair or that a defendant may never be as fairly treated by a judge as he would be by a jury.”⁴, later in diverse andere arresten⁵.

³ Hastie 1983, p.2

⁴ 17 januari 1968, *Duncan v. Louisiana*

⁵ Aldus ook 22 juni 1970, *Williams vs. Florida*

3. Het systeem in België

Het jurystelsel in België is gebaseerd op het Franse recht; de Code d'Instruction Criminelle. Rond de het begin van de 19e eeuw waren België en Nederland nog één staat, waardoor België vanaf 1813 geen juryrechtspraak meer kende. In het Gesel-en Worgbesluit van 1813 was de juryrechtspraak voor Nederland afgeschaft. Na de opstand van de Belgen ten gunste van de juryrechtspraak (1823) en iets later de afscheiding van Nederland (1830, erkenning van de afscheiding in 1839) kwam de juryrechtspraak weer in zwang. De Belgen bleven de principes van het Franse recht (gebaseerd op het Engelse recht⁶) behouden. Ex art. 119 Gerechtelijk Wetboek (hierna afgekort als BGW) is slechts het Hof van Assisen bevoegd om uitspraak te doen over de zwaarste misdrijven met behulp van een zogenaamde volksjury. De Belgische Grondwet⁷ (hierna afgekort als BGW) legt in art. 150 de fundamentele voorwaarden voor juryrechtspraak: "De jury wordt ingesteld voor alle criminele zaken, alsmede voor politieke misdrijven en drukpersmisdrijven.." Ook Boek II titel II van het Belgisch Wetboek van Strafvordering (hierna afgekort als BSv) "zaken die aan de jury moeten worden onderworpen" vormt, samen met het Gerechtelijk Wetboek een grondslag voor het jurystelsel in het strafrecht. De eerste fase van het strafproces bestaat uit de selectie van de jury. Ex art. 123 en 124 BGW is er altijd sprake van 12 juryleden en 1 tot 12 plaatsvervangende juryleden. Het aantal plaatsvervangende juryleden wordt vastgesteld door het Hof. De juryleden worden bij loting aangewezen. Juryleden zijn tussen de 30 en 60 jaar oud, bezitten de Belgische nationaliteit, zijn inwoner van de provincie waar het proces plaatsvindt, genieten de burgerlijke en politieke rechten, kunnen lezen en schrijven en hebben geen strafblad⁸. 'De algemene lijst van gezworenen wordt om de vier jaar opgemaakt uit een gemeentelijke lijst, een provinciale lijst en een definitieve lijst. Per zaak wordt er een bijzondere lijst van gezworenen opgemaakt. Dit gebeurt door uitloting van een aantal namen (60)'⁹. Alle burgers die plaatsnemen in een jury worden door de staat gecompenseerd en eventueel loon wordt doorbetaald. Werkgevers krijgen van de staat compensatie.

⁶ Aldus ook Van Boven 1990, p. 55

⁷ Laatst gewijzigd in 1994

⁸ Vaak wordt als aanvullend vereiste nog genoemd dat het potentiële jurylid nooit publiekelijk zijn mening gegeven mag hebben over de zaak. Dit betreft geen formele vereiste, maar partijen zullen iemand hier direct om wraken.

⁹ <http://www.cass.be/assisen>

Zowel de verdediging als het openbaar ministerie kunnen juryleden wraken, het aantal is bij wet bepaald en afhankelijk van het aantal plaatsvervangende gezworenen. De redenen om met een jurysysteem te werken zijn zeer divers. Net als in de V.S. is men ook in België van mening dat juryrechtspraak zeer democratisch is. Een jury kan zich beter inleven en vertegenwoordigt de doorsnee van de maatschappij. De uitspraak van een jury zou dichterbij 'de gewone man' staan dan een uitspraak van de rechter.

4. Overeenkomsten en verschillen

Zowel de Verenigde Staten als België hebben de fundamenten van juryrechtspraak vastgelegd in de grondwet en diverse aanvullende wetten. Omdat iedere staat in de V.S. eigen regels kent, is het moeilijk om beide landen te vergelijken. Op een paar essentiële punten, die in ieder land en iedere staat gelden, wijkt het jurysysteem echter af. Hoewel beide landen veel overeenkomsten hebben zijn er ook significante verschillen. De selectie van de juryleden geschiedt in beide landen op vrijwel gelijke wijze. De worden juryleden door middel van loting gekozen. Beide landen kennen een jury van 12 leden. De Belgische jury bestaat altijd uit 12 juryleden en één tot 12 reserve juryleden. Dit in tegenstelling tot de Amerikaanse jury, waarbij sprake is van een minimum aantal van 6 en een maximum aantal van 12 juryleden met maximaal 6 reserve juryleden. Zowel de aanklager als de verdediging mogen beide een aantal juryleden, vastgesteld bij wet¹⁰, wraken ter voorkoming van hun deelname in het juryproces. Sanctiëring bij het niet uitvoeren van de juryplicht komt zowel in België als de Verenigde Staten voor. In België geldt daarbij, dat een boete wordt opgelegd, in de V.S. geldt dit ook, maar er kan ook gevangenisstraf kan worden opgelegd. In de praktijk blijkt echter, dat vrijwel altijd volstaan wordt met een boete. In beide landen worden de juryleden bovendien gecompenseerd voor hun deelname. De Amerikaanse werkgever wordt echter, in tegenstelling tot de Belgische werkgever, over het algemeen niet gecompenseerd door de staat. De vereisten om in een jury zitting te mogen nemen verschillen niet zoveel. Het grootste verschil is te vinden in de leeftijd waarop deelgenomen mag worden aan de juryrechtspraak. Waar de V.S. de leeftijd van 18 jaar voldoende vinden en geen maximum leeftijd stellen, dient in België het jurylid minimaal 30 en maximaal 60 jaar oud te zijn. Een ander opmerkelijk verschil is dat in een aantal staten in Amerika de

¹⁰ In de Verenigde Staten verschilt de wettelijke regeling omtrent wraking per staat.

mogelijkheid bestaat om deel te nemen aan de jury als een juridisch beroep¹¹ wordt uitgeoefend. In België is deelname door deze personen uitgesloten.

Het grootste en meest belangrijke verschil bestaat uit de zaken waarvoor juryrechtspraak geoorloofd is en de beslissingsmethodiek. Volgens het Belgische recht (art. 119 BGW) is er maar één mogelijkheid tot juryrechtspraak: Er moet sprake zijn van een zwaar misdrijf waarbij het Hof van Assisen bevoegd is te beslissen. In de V.S. kan een jury zowel over criminele als civiele zaken beslissen en zijn diverse rechtbanken bevoegd tot het beslissen met behulp van een jury.¹² In België beslissen de juryleden niet alleen over de schuldvraag, maar staan de rechter ook terzijde als de strafmaat bepaald moet worden. In de Verenigde Staten beslissen de juryleden slechts over de schuldvraag, niet over de uiteindelijke bepaling van de straf, dit is aan de rechter voorbehouden, tenzij de doodstraf wordt geëist en toegekend. Bij civiele procedures is het mogelijk dat de jury de hoogte van de schadevergoeding kan bepalen. De Amerikaanse juryleden hoeven niet in elke staat tot een unanieme beslissing te komen over de schuld of onschuld van de gedaagde. In een aantal staten is een $\frac{2}{3}$ ^e meerderheid voldoende. Niet-unanieme vonnissen in een zaak met een kleine jury (zes personen) is echter een bedreiging voor het systeem van de rechtspraak. Bij niet unanieme uitspraken in een kleine jury zouden immers minder dan zes mensen beslissen over een zaak.¹³ Een Belgische jury beslist slechts bij meerderheid van stemmen. Unanimiteit is niet vereist. België kent, in tegenstelling tot de V.S. de regel dat staking van de stemmen van de jury in het voordeel van de verdachte is. Er volgt dan vrijspraak ex art. 347 BSv. In het Amerikaanse recht is er bij staking van de stemmen geen voordeel voor de verdachte. De jury moet tot een conclusie komen; gebeurt dit niet, dan moeten zij het opnieuw proberen. Bij volledige staking van de stemmen en het ontbreken van een uitspraak van de jury kan een nieuwe jury worden samengesteld.

In België geldt ex art. 350 BSv dat tegen de verklaring van de jury kan in geen geval enig rechtsmiddel worden ingesteld. In de V.S. daarentegen is beroep na uitspraak door een jury in veel gevallen mogelijk. Het jurystelsel is daar niet aan de hoogste rechtbank voorbehouden. Indien de rechters van het Belgische Assisenhof van mening

¹¹ Beroepen als rechter, advocaat, officier van justitie enz.

¹² Eén van de grootste uitzonderingen hierop is "Family Court", waarbij rechtspraak door jury's uitgesloten is.

¹³ Aldus ook 22 februari 1979, *Burch v. Louisiana*.

zijn dat de jury een verkeerde beslissing heeft genomen, dan kan zij ex. art. 352 BSv het vonnis uitstellen en aan een nieuwe jury onderwerpen. In Amerika is de uitspraak van de jury heilig en wordt als juist beschouwd, ondanks de mening van de rechter. De Verenigde Staten en België kennen gelijke motieven voor het in stand houden van juryrechtspraak. Juryrechtspraak is gebaseerd op de idee, dat niet-juristen uitspraak doen over de schuldvraag in een proces. De jury kan de ideeën over dat wat rechtens juist wordt geacht door de gemeenschap beter weergeven en wordt volledig onafhankelijk geacht. Een jury zou zich bovendien beter in de verdachte en het slachtoffer kunnen verplaatsen en daarmee het maatschappelijk belang dienen. Onafhankelijke rechtspraak zonder vooroordelen staat daarbij voorop. Het nadeel hiervan is echter, dat de jury zich kan laten leiden door emoties en vooroordelen, in plaats van door dat wat rechtens juist is. De jury hoeft haar uitspraak immers niet te verklaren en de beraadslaging van de jury is geheim.

5. Waarom kent Nederland geen jurysysteem

Na afloop van de Franse bezetting heeft Nederland in 1813 met het Gesel- en Worgbesluit de juryrechtspraak afgeschaft. “De bijzondere hoven werden afgeschaft en de hoven van assisen zouden voortaan rechtspreken zonder jury's.”¹⁴ De reden hiervoor was, dat de Nederlandse overheid van mening was dat leken niet over het lot van anderen diende te beslissen, maar dat dit voorbehouden was aan de rechterlijke macht, die hiervoor opgeleid was. Het vertrouwen komt bovendien voort uit het feit dat rechters in Nederland niet gelieerd zijn aan de politiek in tegenstelling tot veel andere landen (waaronder de V.S.) De Nederlandse grondwet sluit juryrechtspraak uit, door de berechting van geschillen over te laten aan de rechter (art. 112-113 Gw). Art. 116 lid 3 Gw spreekt van het feit dat niet-leden van de rechtelijke macht mede kunnen deelnemen aan de rechtspraak indien de wet dit bepaald. ‘De mogelijkheid dat anderen dan onafhankelijke rechters deelnemen aan de rechtspraak, werd in de Grondwet opgenomen in 1922. Daarbij kwam toen ook de vraag aan de orde of daarmee ook juryrechtspraak in strafzaken mogelijk werd, welke vraag de kamer destijds ontkennend beantwoordde. Tijdens de parlementaire enquête van 1983 werd deze vraag opnieuw

¹⁴ Van Boven 1990, p. 85

ontkennend beantwoord.’¹⁵ Dit zou echter ook geïnterpreteerd kunnen worden als een wettelijke opening in de uitsluiting van juryrechtspraak. Juryleden nemen immers niet rechtstreeks deel aan de rechtspraak als zij zich slechts buigen over de schuldvraag. De wettelijke ONmogelijkheid om juryrechtspraak in te voeren is hier mijn inziens echter niet vastgesteld.

6. Conclusie

Hoewel zowel de V.S. als België veel overeenkomsten vertonen, kan toch wel gesteld worden dat beide landen een zeer verschillend systeem van juryrechtspraak kennen. De redenen voor de toepassing van het systeem zijn echter in beginsel gelijk, maar dit betekent niet dat er geen redenen te bedenken zijn waarom er géén juryrechtspraak zou moeten zijn. Ik kan echter wel concluderen dat de basis een democratische oplossing lijkt, omdat het volk zeer nauw betrokken kan zijn bij het rechtsproces. Ook leken kunnen op een goede manier rechtspreken, zij het met behulp van professionele ondersteuning. Je zou je zelfs kunnen afvragen of dat niet noodzakelijk is in een democratische samenleving. Opvallend is, dat rechtshistorisch bezien, beide systemen voortgekomen zijn uit één basis; het Engelse recht. België heeft echter de principes van het Franse recht aangehouden, dat ook al grotendeels van de Engelse was overgenomen. De Verenigde Staten kenden het Engelse rechtssysteem al langer doordat zij voormalige Engelse koloniën waren. Het nadeel van het Amerikaanse systeem is dat staten er verschillende systemen op nahouden. Voor een overzichtelijke werking van het recht is dit mijn inziens niet bevorderlijk. Ook het Belgische systeem is, naar mijn mening, niet perfect. De rechtszekerheid wordt niet gediend door deelname aan het strafproces én de bepaling van de strafmaat. Omdat in België geen beroep openstaat tegen een uitspraak van de jury zou dit kunnen betekenen dat in bepaalde zaken emoties of vooroordelen een grote rol gaan spelen. In een actuele zaak als de zaak Dutroux¹⁶ zou dit verregaande consequenties kunnen hebben voor de rechtspraak. Een onpartijdige jury is in een dergelijk geval immers praktisch onmogelijk samen te stellen¹⁷.

¹⁵ Koekkoek 2000, p. 533

¹⁶ <http://www.rechtenstudie.nl/actueel/2004/maart2004/juryrechtspraak.shtml>

¹⁷ Limburgs Dagblad, 01 maart 2004

Literatuurlijst

Aangehaalde literatuur

- Van Boven 1990
M.W. van Boven, *De rechterlijke instellingen ter discussie, De geschiedenis van de wetgeving op de rechterlijke organisatie in de periode 1795-1811* (diss. Nijmegen, KUN), Nijmegen: Gerard Noodt Instituut 1990.
- Hastie 1983
R. Hastie, S.D. Penrod, N. Pennington, *Inside the jury*, Cambridge: Harvard University Press 1983.
- Koekkoek 2000
A.K. Koekkoek e.a., *De Grondwet*, Deventer: W.E.J. Tjeenk-Willink 2000.
- 'Proces Dutroux: Juryselectie eerste horde in proces Dutroux', *Limburgs Dagblad 01 maart 2004*, <http://www.ld.nl/Index/0,4341,,00.html?sHoofdUrl=http%3A%2F%2Fwww.ld.nl%2FPagina%2F0%2C7105%2C30-1-8218--1856866-1248--%2C00.html>
- Rechtenstudie.nl, actualiteiten maart 2004, <http://www.rechtenstudie.nl/actueel/2004/maart2004/juryrechtspraak.shtml>
- Website van Assisenhoven, 16-04-2004, <http://www.cass.be/assisen> (algemene informatie omtrent het Belgische systeem van Assisenhoven)

Aangehaalde jurisprudentie

- U.S. Supreme Court, 391 U.S. 145, *Duncan v. Louisiana*, 1968.
- U.S. Supreme Court, 99 S. Ct. 1623, *Burch v. Louisiana*, 1979

Bestudeerde, niet geciteerde literatuur en jurisprudentie

- U.S. Supreme Court, 399 US 78, *Williams vs. Florida*, 1970.
- E. van Fraeghem en Prof. Dr. Traest, 'Is er een toekomst voor de juryrechtspraak?', *Jura falconis*, 1999-2000, nr 1 (<http://www.law.kuleuven.ac.be/jura/36n1/woord.htm>)
- M. Malsch, 'De Leek als rechter en de rechter als leek', *Justitiele Verkenningen*, (29) 2003, nr. 1
- New York State Unified Court System, 'Juror's handbook'